

ТКАЧ О.В.,
кандидат юридичних наук, співробітник відділу організації
науково-дослідної роботи, заступник Голови ВВРЮ

ПРАВО ОСОБИ НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я ЯК ПРИРОДНЕ ТА ПОЗИТИВНЕ ПРАВО

ПРАВО ЧЕЛОВЕКА НА ТАЙНУ О СОСТОЯНИИ ЗДОРОВЬЯ КАК ПРИРОДНОЕ И ПОЗИТИВНОЕ ПРАВО

HUMAN RIGHT TO SECRET ABOUT HEALTH AS A NATURAL AND POSITIVE RIGHT

Анотація: у статті проаналізовано право людини на таємницю про стан здоров'я, що виникає одночасно з людиною, та позитивне право; співвідношення категорій «право» та «свобода» у цілому і право людини на таємницю про стан здоров'я і «свободи від необґрунтованого втручання в особисте життя» зокрема.

Ключові слова: природне право, позитивне право, право особи на таємницю про стан здоров'я, приватне життя, сімейне життя, свобода, закон.

Аннотация: в статье анализируется право человека на тайну о состоянии здоровья как природного права, то есть права, которое возникает одновременно с человеком, и право позитивное; соотношение категорий «право» и «свобода» в целом и право человека на тайну о состоянии здоровья и «свободы от безосновательного вмешательства в личную жизнь» в частности.

Ключевые слова: естественное право, позитивное право, право человека на тайну о состоянии здоровья, частную жизнь, семейную жизнь, свобода, закон.

Annotation: in the article the essence of offset of counter homogeneous requirements is investigated. The analysis of the conditions of its application, such as: controversy, uniformity, maturity and indisputability of claims. It is asserted that for the set-off it is enough for the statement of one side. Attention is focused on the fact that counter homogeneous claims are considered to be extinguished from the moment of the onset of their execution.

Key words: natural law, positive law, human right to the secret about the state of health, private life, family life, freedom, law.

Вступ. Філософський енциклопедичний словник визначає право як сукупність етичних спільних цінностей (справедливість, порядок, мораль-

ність, правдивість, вірність, надійність тощо), що спочатку ґрунтувалися на ідеї рівності: рівним обов'язкам мають відповідати рівні права. Християнство вимагає рівного права для всіх, бо перед Богом – джерелом та оберегом правової ідеї – відмінності між людьми не мають ніякого значення. Позитивне право формує ісконні права людини (наприклад, право на життя, право на все те, що необхідно для збереження та продовження життя) та права, що з нього випливають. Позитивне право одночасно вказує на те, що має відбуватись, якщо аналізуються права кількох особистостей; воно стає сукупністю правил, що регулюють відносини людей. Позитивне право покладає на індивіда моральні обов'язки, оскільки воно відповідає його відчуттю цінності (правовому відчуттю). Завдання, з одного боку, законодавства, а з іншого, виховання полягає в тому, щоб встановлювати та підтримувати відповідність між позитивним правом та правовим відчуттям якнайбільшої кількості громадян держави» [7, с. 357–358]. Таким чином, у зазначеному визначенні бачимо наявність певної диференціації прав: «ісконні права» та «права сформульовані, встановлені» – позитивні.

Постановка проблеми та аналіз літературних джерел. Аналізуючи принцип рівності у праві, дослідниками зосереджується також увага на праві природному та позитивному. Право природне – «загальне для всіх народів, вічне і незмінне, що визначається самою природою людини протиставляється чинному праві кожної країни, яке змінюється на основі волі законодавця у взаємозв'язку із змінами у житті суспільства. Позитивне право застосовується в юридичному розумінні для характеристики правових норм, що реально (об'єктивно) існують та знаходять конкретну реалізацію (дію) у відповідних правовідносинах. Сам термін «позитивне право» означає, по-перше, що це норми (правила), встановлені або санкціоновані певним зовнішнім авторитетом, які виконують-

ся під впливом конкретного зовнішнього впливу, а не з власної волі чи моральної свідомості окремої особи. По-друге, позитивізм права полягає у тому, що його норми реально діють у правовідносинах і впливають на поведінку людей, тобто справляють певний позитивний вплив.

Результати досліджень. У Великому енциклопедичному словнику за редакцією Академіка НАН України Ю. С. Шемшученка визначення права надається саме як позитивному праву – як системі встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується як переконанням, так і силою державного примусу. Велика соціальна цінність права в тому, що це унікальний засіб забезпечення правопорядку в суспільстві, заснований на принципі формальної рівності і справедливості до всіх суб'єктів правовідносин [2, с. 691].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає право також відповідно до його «позитивності». Наводиться перелік таких визначень: 1. Право як законодавство, здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни. 2. Право як система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю панівного класу або всього народу. 3. Право як обумовлена певними обставинами підстава здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь. 4. Право як наука, що вивчає юриспруденцію; правознавство [3, с. 917].

Філософський енциклопедичний словник визначає свободу «як можливість діяти так, як забажається». Свобода – це свобода волі. Воля за своєю суттю завжди вільна воля. У словнику наводяться приклади положень екзистенціаналізу Ясперса та Сартра: відповідно до екзистенціаналізу Ясперса людина вільна подолати буття світу у виборі самої себе та досягнути трансцендентності Всепереможного. Вільне буття означає

можливість здійснювати добру та злу волю. Відповідно до екзистенціалізму Сартра свобода – не властивість людини, а її субстанція. Людина не може відрізнятись від своєї свободи. Свобода не може відрізнятись від її проявів. Людина, враховуючи, що вона вільна, може проектувати себе на вільно обрану ціль і така ціль визначить ким людина є. Як результат, людина завжди варта того, що з нею відбувається [7, с. 406]. Для нашого дослідження інтерес представляє тлумачення свободи як життя, існування без залежності від когось-небудь, можливість поводитись на свій розсуд; як можливість діяти без перешкод і заборон у якій-небудь галузі; як можливість вияву суб'єктом своєї волі в умовах усвідомлення законів розвитку природи і суспільства; простота, невимушеність у поведженні [3, с. 1109]. Тобто у наведених визначеннях також відчувається ідея того, що свобода – це вільний вибір, а також існування певних можливостей, які забезпечують здійснення такого вибору.

Схоже розуміння свободи бачимо і в А. М. Шульги. Вчений стверджує, що поняття «свобода», далеко виходячи за межі юридичних понять та інститутів юриспруденції, має відношення до вибору особою певного варіанту своєї поведінки, а саме: правомірної чи протиправної [8, с. 45]. Великий енциклопедичний юридичний словник за редакцією Академіка НАН України Ю. С. Шемшученка визначає свободу у широкому філософському розумінні як природний стан народу або окремої людини, який характеризується можливістю діяти на власний розсуд. У вузькому розумінні свобода – це суб'єктивна можливість людини і громадянина здійснювати або не здійснювати певні дії, засновані на його конституційних правах та свободах [2, с. 830]. Що ж таке свобода у співвідношенні із правом; свобода у правовому суспільстві?

Як зазначає А. М. Шульга, природа суспільства є такою, що у суспільстві неможливі ні абсолютна несвобо-

да, ні абсолютна свобода. З цим важко сперечатись, адже абсолютна свобода, як справедливо підкреслює дослідник, веде до свавілля, а абсолютна несвобода веде до знищення свідомого самовизначення людини. Отже, можлива тільки міра свободи. Так, оскільки людина стає людиною, лише розвиваючись у суспільстві, проблема співвідношення особи і суспільства завжди закономірно потребує вирішення на рівні правового регулювання суспільних відносин питання про поєднання «свободи одного» із «свободою інших», «свободою всіх» [8, с. 39]. Схожа позиція і у Дж. Локка, який наголошує на тому, що свобода надає загальне для громадян та визнане всім суспільством правило життя; свобода дозволяє кожному вчиняти відповідно до своєї волі, проте настільки, наскільки це не заборонено загальним правилом [1, с. 149].

Погоджуючись з тим, що свобода це певна можливість поведінки; співвідносячи право та свободу, дослідники наголошують на тому, що право – це певна міра свободи. Так, наприклад, Дж. Локк убачає у законі не стільки обмеження, скільки керівництво та вказівки для вільної та розумної волі вчиняти справедливо. Адже мета закону не в тому, щоб руйнувати свободу або зменшувати її, а в тому, щоб захищати та зміцнювати її. Важко не погодитись із висловом філософа – «якщо немає закону, немає свободи» [1, с. 149].

А. М. Шульга підкреслює, що підхід до розуміння права «як міри свободи» можна вважати як класичний підхід до розуміння природи права [8; 39]. «Право слугує офіційним мірилом діючої свободи, її нормою, показником меж необхідного та можливого. Разом із цим воно є гарантією здійснення цієї свободи, засобом її охорони та захисту» [6, с. 103].

Схожу позицію бачимо і в О. П. Донченко, яка наголошує, що позитивне право формалізує, вносить норму свободу, виступає її мірою. Переведення свободи

особистості на мову конкретних прав робить її більш реальною за умови, якщо цим правам у законах будуть кореспондовані обов'язки інших осіб [5, с. 142].

У цілому розділяючи позицію дослідників, які визначають право як певну міру свободи, необхідно зауважити, що в зазначених трактуваннях співвідношення права і свободи, під «правом» мається на увазі винятково позитивне право.

Висновки. Таким чином, урахувавши наведені дослідження, доходимо висновку, що право особи на невтручання в її особисте та сімейне життя,

частиною якого є інформація про стан здоров'я, «виникає разом із людиною», та «джерелом цього права є сама природа людини», тобто в широкому розумінні це є природним правом та може бути віднесено до так званої «свободи від безпідставного втручання в приватне життя». А регламентація зазначеного права як певної міри свободи одного суб'єкта і несвободи іншого, наявність у правоможного та зобов'язаного суб'єктів, класифікація зазначених суб'єктів, деталізація об'єкта, захист такого права вже є прерогативою позитивного права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блюнчли И. К. История общего государственного права. СПб., 1984. 597с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. К.: Юрична думка, 2012. 1020 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь, ВТФ Перун, 2001. 1440 с.
4. Гегель В. Ф. Философия права. М.: Мысль, 1990. 524с.
5. Донченко О. П. Свобода як категорія права. URL: <http://apdr.in.ua/v50/08.pdf>
6. Принцип рівності у праві: Теорія і практика./ за заг. ред. Н. М. Оніщенко. К.: Юрична думка, 2014. 378 с.
7. Философский энциклопедический словарь. М.: ИНФРА- М, 1997. 576с.
8. Шульга А. М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи. Х.: Майдан, 2013. 412 с.